

**ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΟΒΙΟΥ ΠΛΑΤΑΝΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΜΑΛΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΩΣ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟΥ
ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**

Φεβρουάριος 2007

ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΑΙΩΝΟΒΙΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΣ
ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ, ΔΗΜΟΥ ΜΑΛΙΩΝ, Ν.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΙΩΝ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2007

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Γενικά στοιχεία ανάθεσης της μελέτης

Η εκπόνηση της «Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τον Αιωνόβιο Πλάτανο Δ.Δ. Κρασίου Δ. Μαλίων» ανατέθηκε σε Δασολόγους υπαλλήλους των Διευθύνσεων Δασών Ηρακλείου και Περιφέρειας Κρήτης, σε συνεργασία με το Δήμο Μαλίων, ύστερα από προφορική εντολή του Διευθυντή Δασών Περιφέρειας Κρήτης, κ. Θωμά Ρούσσου. Η παρούσα μελέτη συντάχθηκε στο χρονικό διάστημα μεταξύ Οκτωβρίου 2006 και Φεβρουαρίου 2007. Συντάκτες της Ε.Π.Μ. είναι:

1. Δρ. Κοζυράκη Μαρία, Δασολόγος-Αρχιτέκτων Τοπίου, Δ.Δ. Περιφέρειας
2. Πατεργιαννάκη Μαρία, Δασολόγος, Δ.Δ. Ηρακλείου
3. Χωριτάκης Μανώλης, Δασολόγος, Δ.Δ. Περιφέρειας
4. Αναστασία Καγκιούζη, Δασολόγος, Δ.Δ. Ηρακλείου
5. Φώτης Πασχαλούδης, Δασοπόνος, Δ.Δ. Ηρακλείου
6. Χρονάκης Γιώργος, Γεωπόνος, Δήμος Μαλίων

Η εκπόνηση της παρούσας μελέτης για τον πλάτανο του Δημοτικού Διαμερίσματος Κρασίου του Δήμου Μαλίων Νομού Ηρακλείου έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις των Ν. 1650/86 και 2742/99, την 69269/5387/1990 ΚΥΑ και τις εξειδικευμένες προδιαγραφές για αιωνόβια δένδρα που συνέταξε η Δ/ση Αισθητικών Δασών, Δρυμών & Θήρας, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε και μας κοινοποιήθηκαν με την 91088/2072/7-6-06 εγκύκλιο της Γενικής Διεύθυνσης Δασών.

Ο πλάτανος βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του οικισμού Κράσι και, λόγω της θέσης και των εντυπωσιακών διαστάσεων του, αποτελεί πόλο έλξης για το σύνολο του τοπικού πληθυσμού. Η πρώην Κοινότητα Κρασίου έχει κατασκευάσει παλαιότερα στη συγκεκριμένη θέση αναλημματικό τοίχο κατάντη του δένδρου για τη δημιουργία ισόπεδης επιφάνειας, η οποία αποτελεί την πλατεία του χωριού, καθώς και χαμηλό προστατευτικό τοίχιο γύρω από τον κορμό του δένδρου.

1.2. Γεωγραφική θέση του προστατευτέου αντικειμένου

Ο πλάτανος Κρασίου βρίσκεται εντός του ομώνυμου οικισμού, στην ενδοχώρα του παραθαλάσσιου Δήμου Μαλίων Νομού Ηρακλείου [γενικός χάρτης]. Το Δημοτικό Διαμέρισμα Κρασίου απέχει 11 χλμ. από την έδρα του Δήμου προς το Οροπέδιο Λασιθίου.

Η ακριβής γεωγραφική θέση επισημαίνεται σε χάρτη κλίμακας 1:50.000 [χάρτης προσανατολισμού], στον οποίο παρουσιάζεται εκτός από τον οικισμό και το υπάρχον οδικό δίκτυο προσέγγισης. Περισσότερες λεπτομέρειες για τη θέση του δένδρου και την κατάσταση που επικρατεί στον περιβάλλοντα χώρο δίνονται σε χάρτη κλίμακας 1:5.000 [χάρτης περιοχής], όπου παρουσιάζεται το σχέδιο του οικισμού, καθώς και στο τοπογραφικό διάγραμμα της πλατείας κλίμακας 1:200.

1.3. Περιβάλλουσα ζώνη προστασίας

Την έκταση της απαιτούμενης ζώνης προστασίας του προτεινόμενου μνημείου της φύσης ορίζουν τα όρια της κεντρικής δημοτικής πλατείας του οικισμού Κρασίου με τις λιθόκτιστες κρήνες ανάντη του δένδρου, όπως φαίνεται στο τοπογραφικό διάγραμμα κλίμακας 1:200.

1.4. Όρια ευρύτερης περιοχής

Ως ευρύτερη περιοχή μελέτης ορίζεται η έκταση του οικισμού 'Κράσι', το οποίο ανήκει διοικητικά στο Δήμο Μαλίων.

1.5. Διοικητική υπαγωγή

Το προτεινόμενο μνημείο της φύσης, μαζί με την οριζόμενη περιβάλλουσα ζώνη προστασίας, βρίσκεται εντός οικισμού του Δ.Δ. Κρασίου που υπάγεται διοικητικά στο Δήμο Μαλίων, Νομού Ηρακλείου Κρήτης.

Ο Δήμος Μαλίων αποτελεί χωροταξικά τον τελευταίο ΟΤΑ του Ν. Ηρακλείου στα βορειοανατολικά και συνορεύει με τους Δήμους Νεάπολης και Οροπεδίου του Νομού Λασιθίου. Το Κράσι είναι το ένα εκ των τριών δημοτικών διαμερισμάτων του Δήμου Μαλίων και αποτελεί ουσιαστικά το ορεινό τμήμα της περιοχής.

Ο Δήμος Μαλίων αποτελείται από τα Δημοτικά Διαμερίσματα Μαλίων, Μοχού και Κρασίου. Οι περιοχές Μαλίων και Κρασίου, με συνολική έκταση 34.900 στρ., είχαν συσταθεί σε Δήμο το 1985. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο μόνιμος πληθυσμός των Μαλίων ανέρχεται στους 3.722 κατοίκους και του Κρασίου στους 348 κατοίκους.

1.6. Ιδιοκτησιακή κατάσταση της περιβάλλουσας ζώνης προστασίας

Ο χώρος που καταλαμβάνει ο κορμός του δένδρου και η περιβάλλουσα ζώνη προστασίας με την οδό προσπέλασης και τις λιθόκτιστες κρήνες (υδραγωγείο «Μεγάλη Βρύση») ανήκει ιδιοκτησιακά στο Δήμο Μαλίων και είναι κοινόχρηστος.

1.7. Βιολογία του Πλατάνου

Το γένος *Platanus* περιλαμβάνει δέκα περίπου είδη αυτοφυή στις βόρειες εύκρατες περιοχές. Εφτά είδη του γένους εμφανίζονται στην Αμερική (4 στο Μεξικό και 3 στις Ηνωμένες Πολιτείες). Τα υπόλοιπα, με κύριο είδος τον Πλάτανο της Ανατολής (*P. orientalis*), εμφανίζονται στη Σικελία, τα Βαλκάνια και ανατολικότερα μέχρι τις Ινδίες και το Ουζμπεκιστάν. Στην Άπω Ανατολή (Λάος) αναφέρθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η ύπαρξη ενός είδους Πλατάνου (*P. kerri*) με άλοβα φύλλα, το οποίο όμως δεν εντοπίστηκε ξανά και θεωρείται εξαφανισμένο. Ένα παρόμοιο είδος πλατάνου βρέθηκε με 3-4 άτομα στο Ρεγκίνι της Φθιώτιδας, το οποίο θεωρήθηκε ως μετάλλαξη του *P. orientalis* (Πανέτσος, 1990). Είναι όμως πιθανό να πρόκειται για υπόλειμμα εξαφανισθέντος είδους από παλαιότερες γεωλογικές ανακατατάξεις επειδή στη Β. Εύβοια βρέθηκε απολίθωμα φύλλων πλατάνου με χαρακτηριστικά παρόμοια του πλατάνου του Ρεγκινίου.

Μεταξύ των ειδών του πλατάνου, σπουδαιότερα από δασοπονική άποψη θεωρούνται ο Δυτικός Πλάτανος (*P. occidentalis*) των ανατολικών Ην. Πολιτειών και ο Πλάτανος της Ανατολής (*P. orientalis*) αφού είναι δένδρα πρώτου μεγέθους και φτάνουν σε ύψος 34 μ. το πρώτο και 30 μ. το δεύτερο. Ενώ, ο *P. acerifolia* είναι υβρίδιο μεταξύ ανατολικού και δυτικού πλατάνου, επίσης δένδρο πρώτου μεγέθους, ταχουαξές και χρησιμοποιείται στην κηποτεχνία καθώς και για παραγωγή χαρτοπολτού και βιομάζας.

Στην Κρήτη εμφανίζονται σποραδικά περί τα 28 άτομα αειθαλούς πλατάνου (Πλατάκης, 1966 & Καργιολάκη, 1983) με τα χαρακτηριστικά του *P. orientalis*. Η παρουσία του αειθαλούς πλατάνου στην Κρήτη αναφέρεται από τον Θεόφραστο τον 4^ο π.Χ. αιώνα.

Το βέλτιστο της εξάπλωσης του ανατολικού πλατάνου εμφανίζεται στην Ελλάδα. Εμφανίζεται κατά μήκος ποταμών και ρεμάτων και σε υγρές θέσεις κυρίως της διάπλασης των αειφύλλων αλλά και των φυλλοβόλων μαζί με πικροδάφνες, μυρτιές, λυγαριές, λεύκες, ιτιές, καρυδιές και σκλήθρα, σε υψόμετρο μέχρι 1.000 μ. Μπορεί όμως να φτάσει και σε μεγαλύτερα υψόμετρα. Στην Πελοπόννησο εντοπίστηκε σε υψόμετρο 1.500 μ., στην Κρήτη στα 1.600 μ., ενώ στα Ιμαλία στα 2.500 – 2.600 μ.

Είναι φωτόφιλο, ευδοκιμεί όπου βρίσκει αρκετή υγρασία στο έδαφος, ακόμη και σε αμμώδη ή χαλικώδη εδάφη προσχώσεων. Δεν ευδοκιμεί σε ξηρά ασβεστολιθικά εδάφη και δεν υποφέρει τη μόνιμη κατάκλιση με στάσιμα νερά.

Είναι ταχυαυξές και μακρόβιο είδος. Μπορεί να φτάσει την ηλικία των 2-3 αιώνων, με στηθαία περίμετρο κορμού τα 18 μ.

Σε καμία ερευνητική εργασία δεν προκύπτει μέχρι σήμερα ηλικία 2.000 ετών, όπως αναφέρουν ορισμένοι συγγραφείς. Άλλωστε, το εγκάρδιο τμήμα του κορμού σήπεται στα πρώτα στάδια της ηλικίας του και είναι δύσκολη η μέτρηση της ηλικίας του. Ορισμένα δένδρα, με γνωστή την ημερομηνία φύτευσής τους, έχουν όψη αιωνόβιου δένδρου αλλά η ηλικία τους δεν ξεπερνάει τους τρεις αιώνες (π.χ. πλάτανος Αγίας Παρασκευής Ιωαννίνων). Η μακροβιότητα ορισμένων ειδών δένδρων σχετίζεται περισσότερο με το φαινόμενο της ενρητίωσης του εγκάρδιου ξύλου (κωνοφόρα), την βραδύτητα της αύξησης, την έλλειψη νερού στο έδαφος ή την παρουσία αντισηπτικών ελαίων (ελιά).

B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΕΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

2.1. Περιγραφή του κυρίως προστατευτέου αντικειμένου

Ο αιωνόβιος πλάτανος του Κρασίου είναι φυλλοβόλος, ανήκει στο είδος *Platanus orientalis* και δεσπόζει στην κεντρική πλατεία του χωριού. Λόγω της αμφιθεατρικής θέσης του οικισμού, η παρουσία του δέντρου γίνεται αντιληπτή από μεγάλη απόσταση και το εντυπωσιακότερο τμήμα είναι ο κορμός του, όπως συνήθως συμβαίνει με τα αιωνόβια δένδρα.

Το δένδρο βρίσκεται ριζωμένο στην επιφάνεια διάχυσης των νερών της ανάντη του δένδρου πηγής. Αρχικά η εδαφική επιφάνεια στην οποία εξαπλωνόταν το ριζικό σύστημα του δένδρου ήταν κεκλιμένη και κάθυγρη. Σύμφωνα με πληροφορίες των κατοίκων, η περίμετρος του κορμού στη βάση ήταν 22 ως 25 μ., χωρίς να γνωρίζουμε αν αυτή η περίμετρος αναφερόταν στο ριζικό κόμβο ή στην τότε στηθαία διάμετρό (σε ύψος 1,30 μ. από το έδαφος). Οι παλαιότεροι κάτοικοι θυμούνται από πολύ παλιά το χώρο της πλατείας του πλατάνου διαμορφωμένο με χώμα και το πρανές να στηρίζεται με χαμηλή ξερολιθιά. Κατά το 1970 κατασκευάστηκε αναλληματικός τοίχος κατάντη του δένδρου, επιχώθηκε τμήμα του κορμού του πλατάνου σε άγνωστο βάθος (περίπου 2 μέτρα) και το πλάτυσμα που δημιουργήθηκε επιστρώθηκε με τσιμέντο. Μεταξύ 1995-1999 έγινε υπερύψωση του αναλληματικού τοίχου και επίστρωση με πλάκες στο πλάτυσμα που δημιουργήθηκε και αποτελεί τη σημερινή πλατεία του χωριού.

Ο κεντρικός κορμός του αιωνόβιου πλατάνου έχει περίπου κωνικό σχήμα. Μεταξύ 1938-1940 έσπασε μεγάλος κλώνος με κατεύθυνση προς την πλαγιά που βρίσκεται η πηγή, στη βάση του οποίου αναπτύχθηκε μεγάλη κοιλότητα.

Σήμερα, το ακάλυπτο μέρος του δέντρου έχει στηθαία περίμετρο 14,60 μ. (σε ύψος 1,30 μ. από την πλακόστρωση). Η κόμη καλύπτει όλη την επιφάνεια της πλατείας και την επιφάνεια του ασφαλτοστρωμένου δρόμου που την περιβάλλει.

Το ριζικό σύστημα του δένδρου πιθανολογείται ότι εξαπλώνεται πέραν της επιφάνειας της πλατείας και συνεχίζεται κάτω από το οδόστρωμα του δρόμου, ιδιαίτερα προς τα κατάντη του δένδρου.

Ο κεντρικός κορμός του δένδρου διαιρείται σε δύο δευτερεύοντες ισχυρούς κλάδους περίπου στο ένα τρίτο του ύψους του και στην κόμη φωλιάζουν αποδημητικά πουλιά. Η σημερινή κατάσταση του εδάφους, του κορμού και του ριζικού συστήματος φαίνεται ενδεικτικά στην **τομή Α-Α΄**.

Οι επεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στο δέντρο και στον άμεσα περιβάλλοντα χώρο από το Δήμο Μαλίων είναι:

- Διαμόρφωση της κεντρικής πλατείας όπου βρίσκεται ο πλάτανος και επίστρωση με πλάκες.
- Κατασκευή κτιρίου Πολύκεντρου σε μικρή απόσταση από την πλατεία και εκτός της περιβάλλουσας προστατευτικής ζώνης.
- Ανάπλαση της δημοτικής οδού που γειτνιάζει τον πλάτανο και του τοιχίου αντιστήριξης της πλατείας (επένδυση με φυσικό κυβόλιθο).
- Κατασκευή αγωγού για την απαγωγή των νερών των πηγών που βρίσκονται ανατολικά του δέντρου.
- Εφαρμογή ποτίσματος (παλαιότερα περιστασιακά ενώ από το έτος 2006 με σταθερή παροχή από το υδρευτικό δίκτυο).
- Κλάδευση και απομάκρυνση ξερών κλάδων.
- Μεταξύ Απριλίου και Ιουλίου κάθε έτους διενεργούνται ψεκασμοί φυτοπροστασίας με στόχο κυρίως την καταπολέμηση ωιδίου που προσβάλλει το δένδρο. Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται εντονότερα από παλιότερα προβλήματα φυτοϋγείας (εμφάνιση προσβολών από ωίδιο, τετράνυχο κ.α., έντονη φυλλόπτωση μετά το μήνα Ιούλιο). Τα έτη 2005 και 2006, ο Δήμος συνεργάστηκε με το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. (Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων & Ινστιτούτο Προστασίας Φυτών Ηρακλείου) για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και προσβολών του δέντρου.

Λόγω της επιχωμάτωσης και της πλακόστρωσης για τη διαμόρφωση της κοινοτικής πλατείας που περιβάλλει το δέντρο παρουσιάζονται φυτοπαθολογικά προβλήματα πιθανότατα εξαιτίας του ελλιπούς αερισμού του ριζικού συστήματος και υπάρχει κίνδυνος βιωσιμότητας για τον πλάτανο.

Δεν υπάρχουν προβλήματα ρύπανσης των νερών της πηγής ή της ατμόσφαιρας καθώς ο οικισμός βρίσκεται σε ένα ορεινό φυσικό περιβάλλον.

2.2. Περιγραφή και ανάλυση του περιβάλλοντος χώρου

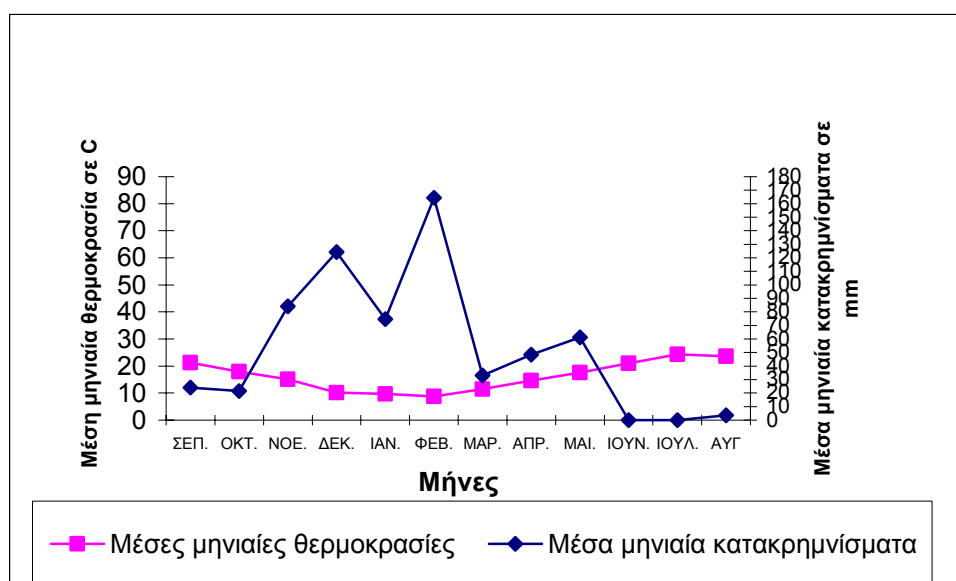
Το χωριό Κράσι Ν. Ηρακλείου βρίσκεται σε υψόμετρο 600 μ. στους δυτικούς πρόποδες του όρους Σελένα, στο νότιο άκρο μικρού οροπεδίου, με κυρίαρχα ασβεστολιθικό γεωλογικό υπόστρωμα. Όσον αφορά τα υδρολογικά στοιχεία της πηγής Κρασίου, οι τελευταίες μετρήσεις της παροχής έγιναν μεταξύ Φεβρουαρίου και Ιουνίου 2003 και, αναλυτικότερα περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΠΑΡΟΧΗ ΚΑΝΑΛΙΟΥ (μ³/ώρα)	ΠΑΡΟΧΗ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ (μ³/ώρα)
28/2/2003	0,045	0,044
12/3/2003	0,058	0,079
26/3/2003	0,048	0,035
11/4/2003	0,016	0,017
16/5/2003	0,005	0,005
23/6/2003	ξηρό	ξηρό

Υδρολογικά στοιχεία πηγής Κρασίου: παροχή σε μ³/ώρα
(Περιφέρεια Κρήτης, Τμήμα Εγγείων Βελτιώσεων)

Από τις αφηγήσεις των κατοίκων συμπεραίνουμε ότι, στο παρελθόν τα νερά των πηγών σε περιόδους υπερχείλισης των δεξαμενών έτρεχαν ελεύθερα σε κανάλια πλησίον της βάσης του πλάτανου. Κατάντη του τοίχου αντιστήριξης, δίπλα στο υφιστάμενο Πολύκεντρο, υπάρχουν τα ίχνη ενός ερειπωμένου νερόμυλου, ο οποίος προφανώς χρησιμοποιούσε το νερό της πηγής και πιθανότατα είχε περιοδική λειτουργία ανάλογα με την παροχή. Τα τελευταία χρόνια γίνεται παροχέτευση του νερού που υπερχειλίζει με στεγανό αγωγό σε απόσταση περίπου 50 μ. από το δέντρο. Πρόκειται για καρστική πηγή με σημαντική αυξομείωση της παροχής κατά τη

διάρκεια του έτους. Η ελάχιστη θερινή παροχή δεσμεύεται στις θολωτές δεξαμενές του Υδραγωγείου για το πότισμα των κηπευτικών των κατοίκων και δεν είναι επαρκής για τις αρδευτικές ανάγκες του δένδρου, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη λήψη μέτρων για τη διασφάλιση σταθερής παροχής ύδατος. Το Τμήμα Εγγείων Βελτιώσεων της Δ/σης Δημοσίων Έργων Περιφέρειας Κρήτης, μετά από αίτημα της Δ/σης Δασών Περιφέρειας, θα καταγράψει την παροχή της πηγής Κρασιού για την κρίσιμη θερινή περίοδο (Μάιος-Σεπτέμβριος) του τρέχοντος έτους ώστε να δημιουργηθεί μια καλύτερη εικόνα της υδρολογικής κατάστασης.

Ομβροθερμικό διάγραμμα μετρήσεων περιόδου 1999-2001 σταθμού Αβδού Ηρακλείου (Περιφέρεια Κρήτης, Τμήμα Εγγείων Βελτιώσεων)

Ο πλάτανος ανήκει στην αζωνική παραποτάμια βλάστηση και η ανάπτυξή του δεν επηρεάζεται από το ύψος των βροχοπτώσεων αλλά κυρίως από την παρουσία νερού στο ριζικό σύστημα, που στην προκειμένη περίπτωση είναι το νερό της πηγής. Η κεντρική πλατεία του χωριού, με κυρίαρχο στοιχείο ενδιαφέροντος τον πλάτανο, βρίσκεται στα ανάντη του οικισμού, σε υπερυψωμένη τοποθεσία με θέα προς βορειοδυτικά. Η επαρχιακή οδός που διασχίζει το χωριό σχηματίζει ανακάμπτοντα ελιγμό και περιβάλλει την πλατεία κατά τα $\frac{3}{4}$ της περιμέτρου της. Ο δρόμος διαχωρίζει τον υπαίθριο δημόσιο χώρο από το ιστορικό διατηρητέο μνημείο των πετρόκτιστων καμαρωτών και γουρνών (Υδραγωγείο «Μεγάλη Βρύση»), που επενδύουν από το 1890 την στα ανάντη πηγή νερού.

2.3 Υφιστάμενο καθεστώς προστασίας

Το Κράσι και η ευρύτερη περιοχή της οροσειράς Δίκτη (Οροπέδιο Λασιθίου, Καθαρό, Σελένα, Κράσι, Σελεκάνος, Χαλασμένη Κορυφή) αποτελούν Τόπο Κοινοτικής Σημασίας (SCI) του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, της Οδηγίας 92/43 ΕΟΚ, με κωδικό GR-4320002 η οποία καταλαμβάνει έκταση 34.007,17 ha.

Τα δάση του ανατολικού πλατάνου αποτελούν οικότοπο της Οδηγίας 92/43 (Παράρτημα Ι) αλλά δεν περιλαμβάνεται ως είδος σε άλλα παραρτήματα της Οδηγίας.

Στο παρελθόν έγιναν συντονισμένες προσπάθειες για την κήρυξη του πλατάνου ως διατηρητέο μνημείο της φύσης, αλλά η διαδικασία δεν ολοκληρώθηκε με τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας.

2.4 Υφιστάμενα έργα προστασίας και ανάδειξης

Η πρώην κοινότητα Κρασίου και ο σημερινός Δήμος Μαλίων έχουν εκτελέσει έργα διαμόρφωσης της πλατείας με την κατασκευή προστατευτικής βαθμίδας γύρω από τον κορμό και ταυτόχρονα, επιχωμάτωση της βάσης του δέντρου σε βάθος περίπου 2 μ. Η κεντρική πλατεία, που είναι άμεσα προσβάσιμη από την οδό προσπέλασης του οικισμού, είναι λιτή κι ελεύθερη κατασκευών με ομοιόμορφο σκληρό δάπεδο από πλάκες πέτρας και ηλεκτροφωτισμένα.

Η βορειοδυτική περίμετρος της πλατείας στηρίζεται σε τοιχίο αντιστήριξης λόγω της μεγάλης υψομετρικής διαφοράς των επιπέδων. Συστατικό και αναπόσπαστο στοιχείο της πλατείας, αν και μεσολαβεί η διερχόμενη οδός, αποτελεί η λιθόδημητη κρήνη με δύο καμάρες, πέτρινα στόμια εφόδου του νερού και ημιστεγασμένους χώρους (υδραγωγείο «Μεγάλη Βρύση»).

Η υφιστάμενη διαμόρφωση της πλατείας, όπου βρίσκεται ο πλάτανος, κρίνεται ως ανεπιτήδευτη και απλοϊκή και επιτρέπει την ελεύθερη και προσωπική αντίληψη του χώρου και των μνημείων του. Η έλλειψη διακοσμητικών κατασκευαστικών στοιχείων αναδεικνύει τη μεγαλοπρέπεια του πλατάνου, ο οποίος δίνει ταυτότητα στον οικισμό και αποτελεί σημείο αναφοράς.

Όμως τα παραπάνω έργα αποτελούν δράσεις αξιοποίησης, εξωραϊσμού και λειτουργικότητας του χώρου της πλατείας, της πηγής και του δένδρου, χωρίς να έχουν ως άμεσο στόχο την προστασία και ανάδειξη του ίδιου του αιωνόβιου δένδρου.

Όπως προαναφέρθηκε, η επίχωση του κορμού σε μεγάλο βάθος αφενός δημιουργεί προβλήματα αερισμού του ριζικού συστήματος αφετέρου απέκρυψε το εντυπωσιακότερο τμήμα του κορμού με την εξαιρετικά μεγάλη διάμετρο. Επίσης, η εκτροπή των νερών της πηγής στην οποία οφείλεται το μέγεθος του δένδρου και η περιοδική και ακανόνιστη άρδευση του δένδρου έχει ως συνέπεια τη διαταραχή του μεταβολισμού, την εμφάνιση τρυφερών βλαστών και φύλλων κατά τη θερινή περίοδο και πιθανότατα σε αυτούς τους παράγοντες οφείλονται τα προβλήματα πρόωρης φυλλόπτωσης και προσβολών από έντομα και μύκητες.

2.5 Υφιστάμενη χρήση του χώρου

Ο υπεραιωνόβιος φυλλοβόλος πλάτανος αποτελεί το κεντρικό σημείο στο χωριό Κράσι. Η ύπαρξη του σηματοδότησε τη δημόσια κοινωνική ζωή του οικισμού στο παρελθόν. Η κεντρική πλατεία, που διαμορφώθηκε γύρω από το επιβλητικό δέντρο, είναι χώρος συνάντησης, πολιτιστικών εκδηλώσεων και επίσκεψης για μεγάλο αριθμό ντόπιων και ξένων τουριστών. Η πλατεία του Πλατάνου, όπως χαρακτηριστικά ονομάζεται, αποτελεί τον κύριο χώρο εξέλιξης των συλλογικών δρώμενων της κοινωνίας του Κρασίου κατά τη θερινή περίοδο.

Ο υπαίθριος χώρος της πλατείας και το παρακείμενο δημοτικό κτίσμα εκμισθώνεται από το Δήμο Μαλίων ως επιχείρηση εστίασης και η πλατεία χρησιμοποιείται ως χώρος ανάπτυξης των τραπεζοκαθισμάτων της επιχείρησης. Η επιχείρηση έχει κατασκευάσει υπαίθρια ψησταριά στο χώρο της πλατείας, κάτω από την κόμη μικρότερου πλάτανου που βρίσκεται στον ίδιο χώρο.

Λόγω της ιδιαιτερότητας του φυσικού τοπίου, της θέσης (στο δρόμο για το Οροπέδιο Λασιθίου) και γραφικότητας του οικισμού καθώς και της μεγαλοπρέπειας του πλάτανου, το Κράσι αποτελεί γνωστό παραδοσιακό προορισμό της ενδοχώρας για τους επισκέπτες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Μέσα στον οικισμό, κατά μήκος του δρόμου, και πλησίον της κεντρικής πλατείας έχουν οργανωθεί μικρά καφενεία και ταβέρνες με κρητική κουζίνα. Η πλατεία, καθώς φιλοξενεί ένα σημαντικό φυσικό

και ένα ιστορικό τεχνικό μνημείο, είναι τόπος απαραίτητης στάσης των τουριστικών λεωφορείων για περιήγηση και φωτογράφιση.

Όσον αφορά τον εντοπισμό προβλημάτων από την εντατική χρήση του χώρου, σημειώνεται ότι η ύπαρξη μεγάλης κοιλότητας στον κορμό του πλάτανου και σε ύψος περ. 3-4 μ. από το έδαφος μπορεί να γίνει πρόξενος ατυχήματος κυρίως στα μικρά παιδιά επισκεπτών που στην παρούσα κατάσταση αναρριχώνται στον κορμό του δέντρου.

2.6 Ιστορικά, πολιτιστικά στοιχεία και παραδόσεις

Στην πλατεία του οικισμού υπό την σκέπη του πλάτανου πραγματοποιούνταν, καθ' όλη τη διάρκεια της κοινωνικής παρουσίας του χωριού στην κρητική ιστορία, οι εκδηλώσεις, συνελεύσεις και γιορτές των κατοίκων. Ο πλάτανος υπήρξε μάρτυρας πολλών ιδιωτικών και δημόσιων γεγονότων με ιστορική, πολιτισμική ή προσωπική σπουδαιότητα. Η παρουσία του δέντρου είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την ύπαρξη του χωριού και τον βίο της τοπικής κοινωνίας.

Στις αρχές του προηγούμενου αιώνα σημαντικοί άνθρωποι των Τεχνών και των Γραμμάτων όπως οι Ν. Καζαντζάκης, Μ. Αυγέρης, Κ. Βάρναλης και η οικογένεια Αλεξίου, που κατάγονταν από το Κράσι, διέμειναν για κάποιο χρονικό διάστημα στο χωριό για να αναπαυτούν και να δημιουργήσουν. Η μοναδικότητα της περιοχής προσέλκυσε στο Κράσι για παραθερισμό αυτούς τους σημαντικούς πνευματικούς ανθρώπους, οι οποίοι συγκρότησαν τη λεγόμενη «λογοτεχνική συντροφιά του Κρασίου». Το χωριό, ο πλάτανος και η φύση αναφέρονται τακτικά σε έργα της Έλλης Αλεξίου και της Γαλάτειας Καζαντζάκη.

Στα ίχνη της παράδοσης που δημιούργησε η παλιά λογοτεχνική συντροφιά, ιδρύθηκε ο «Κρασανός Κύκλος», το λογοτεχνικό διήμερο που οργανώνεται κάθε καλοκαίρι στο Κράσι και προσελκύει πλήθος πνευματικών δημιουργών.

Οι θολωτές δεξαμενές (‘φουντάνες’ ή ‘φοντάνες’) του υδραγωγείου, με τα καμαρωτά και τις γούρνες που συλλέγουν το νερό των πηγών δίπλα στον πλάτανο, έχουν κηρυχθεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με την αριθ. ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/562/26939 Απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (Παράρτημα 5.3.3. Υ.Α.: ΦΕΚ 706/Β/6-6-2001).

2.7 Κοινωνική αποδοχή

Από κοινού οι κάτοικοι του Δημοτικού Διαμερίσματος Κρασίου και ο Δήμος Μαλίων ενδιαφέρονται για την προστασία και διατήρηση του πλάτανου καθώς το αιωνόβιο δέντρο αποτελεί βασικό στοιχείο της συλλογικής μνήμης και του κοινωνικού γίνεσθαι του συγκεκριμένου παραδοσιακού τόπου. Επιπλέον είναι στοιχείο με τουριστικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον που προσελκύει επισκέπτες και συμβάλλει στην ανάπτυξη του φυσιολατρικού και ορεινού τουρισμού της ενδοχώρας.

Ο Δήμος Μαλίων, μετά από εντονότατα αιτήματα των κατοίκων, του Τοπικού Συμβουλίου Κρασίου και του Πολιτιστικού Συλλόγου για τη λήψη άμεσων μέτρων προστασίας του δέντρου, απευθύνθηκε στην αρμόδια Διεύθυνση Δασών Ηρακλείου ώστε να προχωρήσει στην απαραίτητη σύνταξη ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης για την κήρυξη του πλάτανου ως διατηρητέο μνημείο της φύσης. Η υπηρεσία μας ανταποκρίθηκε με το επιστημονικό της δυναμικό στην πρωτοβουλία και αίτηση του Δήμου για την ενίσχυση του περιβαλλοντικού χαρακτήρα της περιοχής και την προστασία του φυσικού μνημείου.

Γ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

3.1 Αξιολόγηση του προστατευτέου αντικειμένου

Σύμφωνα με τον Ολλανδό δασολόγο Jeroen Pater, ο οποίος ασχολήθηκε με την καταγραφή των μεγαλύτερων δένδρων στην Ευρώπη (με στηθιαία διάμετρο μεγαλύτερη των 2 μ.) και πρόσφατα εξέδωσε λεύκωμα με τίτλο “Les arbres remarquables d’ Europe” , στην Ευρώπη υπάρχουν 200 δένδρα με στηθιαία περίμετρο μεγαλύτερη των 10 μέτρων και ειδικότερα:

- 17 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 14 μ.
- 28 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 13 μ.
- 60 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 12 μ.
- 100 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 10 μ.
- 153 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 10 μ., τα οποία κατανέμονται στις εξής χώρες:

Χώρα	Αριθμός δένδρων με στ. περ.>10μ	Έκταση χώρας (σε εκ. στρ.)	Έκταση που αντιστοιχεί σε κάθε μεγάλο δένδρο σε εκ. στρ.
Ην. Βασίλειο	61	244	4
Γερμανία	28	356	12
Γαλλία	21	547	26
Ελλάδα	19	132	6,9
Ιταλία	14	301	21
Ισπανία	10	505	50

Στις ανωτέρω χώρες έχει γίνει σχετικά πλήρης καταγραφή των μεγάλων δένδρων. Από άποψη πυκνότητας προηγείται το Ην. Βασίλειο και ακολουθεί η Ελλάδα. Όμως στη χώρα μας δεν έχει γίνει εμπειριστατομένη καταγραφή. Εάν γίνει καταγραφή με βάση τη στηθιαία περίμετρο των 6,28 μ. (ή διάμετρο κορμού μεγαλύτερη των 2 μ.), ίσως η Ελλάδα είναι πρώτη σε πυκνότητα μεγάλων δένδρων στην Ευρώπη.

Τα 10 μεγαλύτερα δένδρα στην Ευρώπη έχουν στηθιαία περίμετρο: 18,00 – 17,00 – 16,10 – 15,50 – 15,00 – 14,50 – 14,40 – 14,18 – 14,10 και 14,10 μέτρα.

Η καστανιά στο Sant' Alfio, στους πρόποδες του ηφαιστείου της Αίτνας (εικ. Jean Houel "Castagno dei Cento Cavalli")

Το μεγαλύτερο δένδρο της Ευρώπης θεωρείται μια καστανιά στο Sant' Alfio της Ιταλίας με στ. περ. 18 μ. Την ίδια περίμετρο έχει επίσης ο πλάτανος του Προκοπίου Ευβοίας, του οποίου έχει επιχωθεί το κατώτερο τμήμα του κορμού κατά 2 μ. από φερτές ύλες παρακείμενου μεταλλείου.

Στην περίπτωση του Κρασίου, κατά πληροφορίες των γηραιότερων κατοίκων, ο αιωνόβιος πλάτανος είχε στηθαία περίμετρο 22 έως 25 μ. Αυτό όμως δεν φαίνεται να είναι αληθές. Μάλλον αναφέρονται στην περίμετρο του ριζικού κόμβου και όχι στη στηθαία περίμετρο. Στη συνημμένη φωτογραφία (εικόνα 23) φαίνεται ο πλάτανος ριζωμένος στο φυσικό έδαφος, με όλη τη διάμετρο του ριζικού κόμβου, καθώς και καθήμενα πρόσωπα που φωτογραφίζονται με φόντο τον κορμό του δέντρου. Με βάση τις μέσες διαστάσεις μελών του ανθρωπίνου σώματος (μήκος κνήμης, πλάτος ωμοπλάτης κλπ) υπολογίζουμε κατά προσέγγιση ότι η περίμετρος του ριζικού κόμβου του δέντρου θα πρέπει να ήταν περ. 17,5 μέτρα.

3.2 Ένταξη του προστατευτέου αντικειμένου στις κατηγορίες του άρθρου 18 του Ν.1650/86

Ο πλάτανος στο Κράσι του Δ. Μαλίων εντάσσεται στην κατηγορία 'στοιχεία του τοπίου' της παρ. 3 του άρθρ. 18 (Αντικείμενα προστασίας και διατήρησης) του Ν. 1650/86 για την προστασία της φύσης και του τοπίου. Όπως διευκρινίζεται στην παρ. 4 του άρθρ. 19 (Κριτήρια χαρακτηρισμού και αρχές προστασίας) του ίδιου Νόμου, μεμονωμένα αιωνόβια δέντρα που έχουν μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως 'διατηρητέα μνημεία της φύσης'.

Ο πλάτανος Κρασίου στη σημερινή του κατάσταση (μετά την επίχωση) έχει στ. περ. 14,60 μ. και συγκαταλέγεται στα 5 μεγαλύτερα δένδρα της Ευρώπης. Αποτελεί αξιολογότερο διατηρητέο μνημείο της φύσης και πρέπει να θεσμοθετηθεί ως τέτοιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1650/86.

3.3 Ακριβής καθορισμός της έκτασης και των ορίων της ζώνης προστασίας

Η περιβάλλουσα ζώνη προστασίας πρέπει να καλύπτει το σύνολο της επιφάνειας στην οποία πιθανολογείται η εξάπλωση του ριζικού συστήματος και της κόμης του δένδρου και θα πρέπει επίσης να συμπεριληφθεί σε αυτήν η πηγή (υδραγωγείο «Μεγάλη Βρύση») με την οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη η υπόσταση και το μέγεθος του δένδρου. Η ακριβής περίμετρος της περιβάλλουσας ζώνης προστασίας προτείνεται στο συνημμένο **τοπογραφικό διάγραμμα** και έχει εμβαδόν 915 μ². Η επιφάνεια της προτεινόμενης ζώνης προστασίας είναι κοινόχρηστος δημοτικός χώρος.

Ανατολικά, όριο του χώρου της πλατείας και της ζώνης προστασίας του πλάτανου αποτελούν η διερχόμενη επαρχιακή οδός και το υδατικό μνημείο των θολωτών δεξαμενών. Στις υπόλοιπες κατευθύνσεις του ορίζοντα, όριο της ζώνης προστασίας του πλάτανου αποτελεί η περίμετρος διαμόρφωσης της πλατείας, η οποία είναι ανοικτή και δεν περιορίζεται από κάποιο υφιστάμενο κτίσμα.

3.4 Όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις στην περιογή προστασίας και στην ευρύτερη περιβάλλουσα ζώνη (αν υπάρχει)

Για την επαρκή προστασία και την κατάλληλη ανάδειξη του δένδρου πρέπει να επιβληθούν οι εξής όροι και περιορισμοί που θα έχουν εφαρμογή μόνο στην περιβάλλουσα ζώνη προστασίας:

- Κανένα δημοτικό έργο ή διαμόρφωση του χώρου δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας σε ότι αφορά το Υδραγωγείο.

- Κανένα έργο οδοποιίας ή βαθιά εκσκαφή για τη διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, που μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα του δένδρου ή την υδρολογική κατάσταση δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης.

- Με άδεια χρήσης νερού της αρμόδιας Περιφερειακής Υπηρεσίας (Δ/νση Υδάτων) πρέπει να καθοριστεί η ελάχιστη και σταθερή οικολογική παροχή για τις ανάγκες άρδευσης του δένδρου από τις πηγές. Δεν επιτρέπεται η διακοπή ή εκτροπή αυτής της παροχής για άλλους σκοπούς, ειδικά κατά τη διάρκεια της κρίσιμης θερινής περιόδου.

- Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση διαφημιστικών πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους του δένδρου.

- Δεν επιτρέπεται η στάθμευση οχημάτων στην επιφάνεια της πλατείας και κατά μήκος της οδού εντός της ζώνης προστασίας του πλατάνου.

- Ο φωτισμός της πλατείας και του δένδρου πρέπει να είναι επαρκής αλλά διακριτικός και δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη του δένδρου, που ενδέχεται να προκαλέσουν όχληση σε πτηνά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στο δένδρο.

- Δεν επιτρέπεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους.

- Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνονται μόνο υπό την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης.

- Επιτρέπεται η τοποθέτηση τραπεζοκαθισμάτων στην επιφάνεια της πλατείας αλλά σε απόσταση τουλάχιστον 3 μέτρων από τον κορμό ώστε να διασφαλίζεται ικανή ελεύθερη ζώνη για την άνετη κυκλοφορία των επισκεπτών και τη φωτογράφιση του κορμού.

- Επιβάλλεται η ανακατασκευή του υφιστάμενου δημοτικού αναψυκτηρίου στο χώρο της πλατείας ώστε να συνάδει αισθητικά με την πολιτιστική και οικολογική ταυτότητα του τόπου. Επίσης κάθε μελλοντική επέμβαση εντός της περιβάλλουσας ζώνης προστασίας πρέπει να διέπεται από το ίδιο πνεύμα απλότητας και λειτουργικότητας και απαιτεί την έγκριση και επίβλεψη από το Φορέα Διαχείρισης.

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

A) Αργές διαχείρισης

Ως γενική αρχή διαχείρισης, η οποία πρέπει να διέπει όλες τις επεμβάσεις, τα αναγκαία έργα και τους επιβαλλόμενους όρους και περιορισμούς, είναι πρωτίστως η διατήρηση ενός σπάνιου και εντυπωσιακού φυσικού στοιχείου και η προστασία του από άστοχες ενέργειες και επεμβάσεις που μπορεί να επιφέρουν την υποβάθμισή του ή να θέσουν σε κίνδυνο την υπόστασή του, καθώς και η ανάδειξη του δένδρου, η αξιοποίησή και χρήση του υπόσκιου χώρου για αναψυχή.

B) Αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξης του προστατευτέου αντικειμένου

1) Βελτίωση της υδρολογικής κατάστασης του πλατάνου

Κατασκευή υπόγειου αγωγού σταθερής παροχής από τις πηγές έως το δένδρο, με την οποία επιδιώκεται η επαρκής άρδευση του εδάφους στο οποίο απλώνεται το ριζικό σύστημα του πλατάνου. Η υδροληψία πρέπει να γίνει από κατάλληλο σημείο του υδραγωγείου και με διακριτικό τρόπο ώστε να μην αλλοιωθεί η εικόνα των λιθοδομών της πηγής. Η παροχή του νερού πρέπει να κατανέμεται ομοιόμορφα σε 3 ή 5 σημεία γύρω από τον κορμό του δένδρου ώστε να ποτίζεται επαρκώς όλος ο όγκος του ριζικού συστήματος και χωρίς να λιμνάζουν νερά στην εσωτερική πλευρά του τοίχου υποστήριξης της πλατείας. Η ρύθμιση της απαιτούμενης παροχής νερού πρέπει να οριστεί μετά από δοκιμές κατά τη θερινή περίοδο έτσι ώστε, στην περιοχή των θεμελίων του τοίχου της πλατείας να φτάνει έστω και ελάχιστη ποσότητα νερού ή οποία θα παροχετεύεται κάτω από το κατάστρωμα του δρόμου.

2) Φυτοϋγειονομικός έλεγχος

Εκτιμάται ότι με την επαρκή και σταθερή άρδευση θα εκλείψουν οι προσβολές εντόμων και μυκήτων, αλλά απαιτείται παρακολούθηση. Η εκπόνηση ολοκληρωμένης μελέτης από φυτοϋγειονομικό Ινστιτούτο θα καταδείκνυε με σαφήνεια τη φυσιολογική και παθολογική κατάσταση του πλάτανου και θα πρότεινε ικανές λύσεις για την πρόληψη των προσβολών και την καταπολέμηση των ασθενειών.

Είναι δυνατόν να εκτελούνται οι απαραίτητοι ψεκασμοί φθινόπωρο και άνοιξη μόνο εάν, παρά τη σταθερή άρδευση, συνεχίζουν να εμφανίζονται φυτοπαθολογικά προβλήματα.

3) Κλαδεύσεις κλάδων

Κλαδεύσεις φυτικών τμημάτων μπορεί να εκτελούνται μόνο όταν εκτιμάται ότι κλάδοι ξεροί ή ασθενικοί είναι επικίνδυνοι ή όταν κάποιοι μικρότεροι ή χαμηλοί κλάδοι εμποδίζουν την κίνηση των επισκεπτών ή τη λειτουργία του χώρου. Συνίσταται η κοπή αυτών των κλάδων με τα χέρια, όπου δυνατόν, ώστε η κλάδευση να φαίνεται ως φυσική ενέργεια και να μην μειώνει την αισθητική εικόνα του αιωνόβιου δένδρου.

4) Αποκάλυψη τμήματος του κορμού και αερισμός του ριζικού συστήματος

Για τον επαρκή αερισμό του ριζικού συστήματος, ώστε να εξασφαλιστεί η διατήρηση του αιωνόβιου πλάτανου, προτείνεται η εξυγίανση του υπαίθριου χώρου της πλατείας με τη μερική αποκάλυψη του κορμού του δένδρου ως εξής:

Διατήρηση της υφιστάμενης διαμόρφωσης της πλατείας με μερική αποκάλυψη του κορμού σε περιορισμένη ακτίνα γύρω από αυτόν και κατασκευή 4-5 κατακόρυφων αεραγωγών (από την επιφάνεια της υφιστάμενης πλακόστρωσης μέχρι τις ρίζες του δένδρου) και 2-3 οριζόντιων αεραγωγών, από την πλευρά του τοίχου αντιστήριξης της πλατείας. Είναι μια συντηρητική και οικονομική λύση που θα βελτιώσει τις συνθήκες αερισμού του ριζικού συστήματος, θα δώσει μια πιο εντυπωσιακή εικόνα του κορμού και δε θα διαταράξει τις υφιστάμενες λειτουργίες της πλατείας.

Ως εναλλακτική λύση προτείνεται η μερική καθαίρεση του τοίχου αντιστήριξης στο $\frac{1}{2}$ του ύψους του, ανακατασκευή της πλατείας σε δύο επίπεδα και μεγαλύτερη (αλλά όχι πλήρη) αποκάλυψη του κορμού του δένδρου. Είναι μια ενδιάμεση λύση με μεγαλύτερο οικονομικό κόστος και σχετικό περιορισμό της λειτουργικής επιφάνειας της πλατείας, που θα μπορούσε να εξεταστεί μελλοντικά ως μακροπρόθεσμος στόχος για την ανάδειξη του πλάτανου.

5) Φωτισμός της πλατείας και του δένδρου

Ο φωτισμός της πλατείας πρέπει να είναι επαρκής για την εξυπηρέτηση των θαμώνων του αναψυκτηρίου και των επισκεπτών κατά τις νυκτερινές ώρες αλλά

ταυτόχρονα διακριτικός και λιτός. Πρέπει να φωτίζεται κατάλληλα ο κορμός του πλάτανου, που είναι το ελκυστικότερο στοιχείο του, χωρίς να ενοχλούνται οι επισκέπτες. Δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη του δένδρου ώστε να προκαλείται όχληση στα πουλιά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν.

Ο φωτισμός μνημείου και ευρύτερου δημόσιου χώρου πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής ηλεκτρομηχανολογικής μελέτης ώστε να διασφαλιστεί ένα άρτιο και λειτουργικό αποτέλεσμα.

6) Ανακατασκευή του δημοτικού αναψυκτηρίου της πλατείας

Είναι σκόπιμο να ανακατασκευαστεί το αναψυκτήριο, που βρίσκεται νότια του πλάτανου και επί του χώρου της πλατείας, ακολουθώντας τις εξής αρχές:

- να ακολουθεί την τοπική λαϊκή αρχιτεκτονική παράδοση και να συνταιριάζει με τις λιθόδομητες κρήνες
- να είναι διακριτικό στο μέγεθος ώστε να μην κυριαρχεί στο χώρο
- να κατασκευαστεί με τοπικά δομικά υλικά
- να μην δημιουργεί προβλήματα στην κόμη του δένδρου (π.χ. λειτουργία ψησταριάς).

▪ **Πίνακας αναγκαίων έργων και ενεργειών προστασίας και ανάδειξης του προστατευτέου αντικειμένου:**

A/A	Τίτλος έργου-ενέργειας	Φορέας υλοποίησης
1	Κατασκευή υπόγειου αγωγού σταθερής παροχής	Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Μαλίων
2	Φυτοπαθολογική μελέτη τεκμηρίωσης υγείας του πλάτανου	ΕΘΙΑΓΕ ή Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο
3	Κλαδεύσεις	Δ/νση Δασών Ηρακλείου

4	Μερική αποκάλυψη του κορμού	Δήμος Μαλίων
5	Ηλεκτρομηχανολογική μελέτη φωτισμού πλατείας, πλατάνου & μνημείου υδραγωγείου και εφαρμογή της	Δήμος Μαλίων
6	Ανακατασκευή δημ. αναψυκτηρίου	Δήμος Μαλίων

Γ) Σήμανση

Κρίνεται αναγκαία η σήμανση του μνημείου με αριθμό κατάλληλων πινακίδων προσανατολισμού και ενημέρωσης:

- Δύο τουλάχιστον πινακίδες κατεύθυνσης πάνω στο βόρειο οδικό άξονα της Κρήτης, κοντά στα Μάλια, οι οποίες θα δίνουν την κατεύθυνση προς τον οικισμό Κρασίου και θα πληροφορούν για την παρουσία του μνημείου. Παρόμοιες πινακίδες πρέπει να τοποθετηθούν επί του Β.Ο.Α.Κ. πριν ή μετά τον παραθαλάσσιο οικισμό των Μαλίων, σε διασταυρώσεις που οδηγούν προς Κράσι και οροπέδιο Λασιθίου.

- Μια πινακίδα ενημερωτική στο χώρο της πλατείας, στην οποία θα αναφέρεται ότι το συγκεκριμένο δένδρο έχει χαρακτηριστεί ως Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης και επίσης θα αναγράφεται συνοπτικά ο Κανονισμός Λειτουργίας.

Δ) Αναγκαιότητα απαλλοτριώσεων

Δεδομένου ότι ο χώρος της πλατείας με τις πηγές είναι κοινόχρηστος δημοτικός χώρος, δεν απαιτούνται απαλλοτριώσεις ή άλλα οικονομικά αντισταθμίσιμα στην περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του δένδρου, κατά το άρθρο 22 του Ν. 1650/1986.

Ε) Τελική πρόταση χαρακτηρισμού

Προτείνεται ο χαρακτηρισμός του αιωνόβιου πλατάνου στην κεντρική πλατεία του χωριού Κράσι, Δήμου Μαλίων του Ν. Ηρακλείου ως **Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης**, κατά τα άρθρα 18 παρ. 3, 19 παρ. 4 και 21 παρ. 1 του Ν.

1650/1986 γιατί αποτελεί μεμονωμένο στοιχείο της φύσης με ιδιαίτερη οικολογική, βιολογική, επιστημονική και αισθητική αξία, διαθέτει σημαντικότερο μνημειακό χαρακτήρα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορική και πολιτισμική ταυτότητα του τόπου.

ΣΤ) Διοικητικές, θεσμικές και χρηματοδοτικές δυνατότητες για την υλοποίηση των διαχειριστικών μέτρων

Επειδή δεν έχει μέχρι σήμερα συσταθεί Φορέας Διαχείρισης για τη φυσική περιοχή NATURA 2000 με ΚΑ GR-4320002, στην οποία εμπίπτει το εν λόγω αιωνόβιο δένδρο, ούτε υπάρχει άλλος φορέας διαχείρισης προστατευόμενων αντικειμένων στην περιοχή του Νομού Ηρακλείου, προτείνουμε η διαχείριση του μνημείου της φύσης να ανατεθεί στη **Δ/ση Δασών Ηρακλείου Περιφέρειας Κρήτης** σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 1γ του Ν. 2742/1999. Η Δ/ση Δασών Ηρακλείου έχει εξ' αντικειμένου επαρκή εμπειρία και κατάλληλη επιστημονική και τεχνική υποδομή για τη διαχείριση ενός τέτοιου αντικειμένου. (γενική εποπτεία, σύνταξη, παρακολούθηση της εφαρμογής και αξιολόγηση του κανονισμού διοίκησης & λειτουργίας και του σχεδίου διαχείρισης, που αναφέρονται στο άρθρο 18 παρ. 5 του Ν. 1650/1986).

Δυνατότητα χρηματοδότησης για την υλοποίηση των προτεινόμενων διαχειριστικών μέτρων αποτελεί το 4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (4^η Προγραμματική περίοδος 2007-2013), στα πλαίσια των έργων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» που θα υποστηρίξουν το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και η Περιφέρεια Κρήτης (ΠΕΠ). Τα αναγκαία έργα και ενέργειες προστασίας και ανάδειξης του αιωνόβιου πλάτανου Κρασίου, ως σημαντικό συνθετικό στοιχείο προστατευόμενης περιοχής NATURA, συμπεριλαμβάνονται στον Άξονα Προτεραιότητας- 'Προστασία φυσικού περιβάλλοντος & βιοποικιλότητας'.

Η ένταξη των προτεινόμενων διαχειριστικών μέτρων στο Ε.Π. του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και στο Π.Ε.Π. Κρήτης ενισχύει το Ε.Π. Ενίσχυσης της Ανταγωνιστικότητας και της Επιχειρηματικότητας στον τομέα του Τουρισμού (με δυνατότητα συμπληρωματικής ένταξης στο Ε.Π.Α.Ν. Π του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης) καθώς προωθούνται παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης σε περιοχή NATURA και ενισχύεται η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Τέτοιες

περιβαλλοντικές δράσεις στον συγκεκριμένο χώρο (νησιωτική ορεινή περιοχή) συμβάλλουν στη διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος, τη διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης στο γεωγραφικό χώρο και την άμβλυνση της εποχικότητας.

Ε. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΦΑΚΕΛΟΥ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ Π. Δ.

5.1. Έκθεση αξιολόγησης – τεκμηρίωσης της προστασίας του πλάτανου Κρασίου στα όρια της Περιφέρειας

Ο πλάτανος στον οικισμό Κράσι Δήμου Μαλίων Ν. Ηρακλείου αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα και επιβλητικότερα δέντρα εντός κατοικημένης περιοχής στην Περιφέρεια Κρήτης. Οι διαστάσεις του κορμού και της κόμης του το καθιστούν ένα αξιόλογο φυσικό μνημείο με μοναδική βιολογική, πολιτισμική και περιβαλλοντική αξία.

Βρίσκεται σε δημοτικό υπαίθριο χώρο (κεντρική πλατεία οικισμού), πλησίον ενός κηρυγμένου ιστορικού διατηρητέου μνημείου (Υδραγωγείο «Μεγάλη Βρύση»), στα ανάντη του χωριού. Η διαμόρφωση του κοινόχρηστου χώρου και της δημόσιας κοινωνικής ζωής του οικισμού φαίνεται να προσδιορίστηκαν από την παρουσία του αιωνόβιου δέντρου. Ο πλάτανος αποτελεί μάρτυρα ιστορικών γεγονότων και της συλλογικής μνήμης του συγκεκριμένου τόπου της Κρητικής ενδοχώρας.

Ο οικισμός Κρασίου ανήκει σε προστατευόμενη φυσική περιοχή NATURA 2000 (GR-4320002), η οποία χρήζει συνολικής προστασίας και διαχείρισης. Ο πλάτανος, με το μέγεθος και την ηλικία που παρουσιάζει, πληροί τις προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό του ως διατηρητέου μνημείου της φύσης. Η προστασία και εξασφάλιση της βιωσιμότητας του δέντρου ενισχύουν την πολιτισμική και περιβαλλοντική φυσιογνωμία του χωριού και συμβάλλουν στη διατήρηση της μεγάλης προσέλευσης επισκεπτών. Ο χαρακτηρισμός του πλάτανου ως διατηρητέου μνημείου της φύσης θα επιβάλλει στη συνέχεια την μελέτη και εκτέλεση των κατάλληλων έργων προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης και ανάδειξης του δέντρου και της πλατείας.

Το σύνολο της τοπικής κοινωνίας και των εκπροσώπων της καθώς και η πολιτική αρχή του Δήμου Μαλίων αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό του πλάτανου και τη θέσπιση μέτρων, όρων και περιορισμών για τη διατήρηση και ανάδειξη του σημαντικότερου στοιχείου της ευρύτερης περιοχής.

5.2. Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος ή ΚΥΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ Η΄ΚΥΑ ΥΠ΄ ΑΡΙΘΜ.....

Χαρακτηρισμός του αιωνόβιου πλατάνου στην πλατεία του οικισμού Κράσι του Δήμου Μαλίων Ν. Ηρακλείου Κρήτης ως Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης.

Έχοντας υπόψη:

- α. Τις διατάξεις των άρθρων 18, 19, 21 και 22 του Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160Α).
- β. Τις διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 1 του Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιφόρος ανάπτυξη» (ΦΕΚ207Α).
- γ. Τις διατάξεις των άρθρων 11, 12, 13, 14, 15, 16 και 17 (πίνακας 4) της ΚΥΑ 69269/5387/24-10-1990 «Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων, περιεχόμενο μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ), κλπ.» (ΦΕΚ 678Β).
- δ. Τις εξειδικευμένες προδιαγραφές εκπόνησης ειδικών περιβαλλοντικών μελετών για αιωνόβια μνημειώδη δένδρα που εγκρίθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ με το 185577/1078/30-3-2006 έγγραφο.
- ε. Την ειδική περιβαλλοντική μελέτη για τον αιωνόβιο πλάτανο του Κρασιού Δήμου Μαλίων, η οποία εγκρίθηκε με τηναπόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ (Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΜΕ

Τον αιωνόβιο πλάτανο που βρίσκεται στην πλατεία του οικισμού Κράσι του Δήμου Μαλίων Νομού Ηρακλείου Κρήτης ως Διατηρητέο μνημείο της Φύσης.

Ορίζουμε ως περιβάλλουσα ζώνη προστασίας έκταση 915 τ.μ. περίξ του δένδρου, όπως ακριβέστερα ορίζεται στο επισυναπτόμενο τοπογραφικό διάγραμμα της Δ/σης Δασών Περιφέρειας με τα στοιχεία Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Α.

Βασικοί άξονες διαχείρισης του διατηρητέου μνημείου της φύσης είναι η διατήρηση του αιωνόβιου δένδρου και η προστασία του από επεμβάσεις στον κορμό, το ριζικό σύστημα και την κόμη καθώς και από παρεμβάσεις στην υδρολογική κατάσταση και την περιβάλλουσα ζώνη προστασίας, που ενδέχεται να προκαλέσουν υποβάθμιση ή να θέσουν σε κίνδυνο την υπόσταση του μνημείου, όπως επίσης και η αξιοποίησή του για την αναψυχή των κατοίκων και επισκεπτών.

Για τη διατήρηση και προστασία του μνημείου επιβάλλονται οι εξής όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις:

- Κανένα δημοτικό έργο ή διαμόρφωση του χώρου δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας σε ότι αφορά τις κρήνες.

- Κανένα οδικό έργο ή βαθιά εκσκαφή για διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, που μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα του δένδρου ή την υδρολογική κατάσταση, δεν επιτρέπονται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης.

- Με άδεια χρήσης νερού της αρμόδιας υπηρεσίας (Δ/ση Υδάτων Περιφέρειας Κρήτης) καθορίζεται η ελάχιστη και σταθερή οικολογική παροχή για τις ανάγκες άρδευσης του δένδρου. Εκτιμάται ότι σταθερή παροχή μιας ίντσας νερού από τις πηγές είναι επαρκής και δεν επιτρέπεται η διακοπή ή εκτροπή αυτής της παροχής για άλλους σκοπούς.

- Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση διαφημιστικών πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους του δένδρου.

- Δεν επιτρέπεται η στάθμευση οχημάτων στην περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του πλατάνου.

- Ο φωτισμός της πλατείας και του δένδρου πρέπει να είναι επαρκής και διακριτικός και δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη του δένδρου, που μπορεί να προκαλούν όχληση σε πτηνά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στο δένδρο.

- Δεν επιτρέπεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους.
- Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνεται μόνο με την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης.
- Επιτρέπεται η τοποθέτηση τραπεζοκαθισμάτων στην επιφάνεια της πλατείας αλλά σε απόσταση μεγαλύτερη των 3 μέτρων από τον κορμό ώστε να μην εμποδίζεται η κυκλοφορία των επισκεπτών, η παρατήρηση και φωτογράφιση του κορμού.

Η διαχείριση του διατηρητέου μνημείου της φύσης ανατίθεται στη Δ/ση Δασών Ηρακλείου. Τα αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξης μπορεί να εκτελούνται από το Δήμο Μαλίων με ειδικές μελέτες που θα εγκρίνονται από τη Δ/ση Δασών Ηρακλείου. Για επεμβάσεις και εργασίες στα κτίσματα των πηγών απαιτείται η έγκριση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

5.3. Παραρτήματα

1. Φωτογραφική τεκμηρίωση

2. Χάρτες:

- Γενικός χάρτης, κλ. 1:500000
- Χάρτης προσανατολισμού, κλ. 1:50000
- Χάρτης περιοχής, κλ. 1:5000
- Τοπογραφικό διάγραμμα καθορισμού ζώνης προστασίας, κλ. 1:200
- Τομή Α-Α' (σκαρίφημα)

Εκ μέρους της Συντακτικής Ομάδας της Ε.Π.Μ.

Μαρία Κοζυράκη
Δασολόγος, Δρ. Αρχιτέκτων Τοπίου

5.3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

1. Φωτογραφική Τεκμηρίωση

Εικόνα 1: Άποψη της εισόδου στον οικισμό Κρασίου

Εικόνα 2: Ο πλάτανος και το τοίχιο αντιστήριξης της ομώνυμης πλατείας από δυτικά (Φεβρ. 2007)

Εικόνα 3: Ο πλάτανος και το Πολύκεντρο του Δήμου Μαλίων από δυτικά (Φεβρ. 2007)

Εικόνα 4: Ανεβαίνοντας στην πλατεία του Πλάτανου. Άποψη του δέντρου και των θολωτών δεξαμενών από βόρεια (Φεβρ. 2007)

Εικόνα 5: Ο αιωνόβιος πλάτανος στην κεντρική πλατεία του οικισμού Κρασίου (Φεβρ. 2007)

Εικόνα 6: Το τμήμα της οδού που διέρχεται ανατολικά της πλατείας και η παραδοσιακή κατασκευή των θολωτών δεξαμενών (όριο της ζώνης προστασίας)

Εικόνα 7: Το τμήμα της οδού και η κατασκευή των θολωτών δεξαμενών από νότια (Οκτ. 2006)

Εικόνα 8: Πανοραμική άποψη της πλατείας του Πλάτανου από ανάντη των θολωτών δεξαμενών (Φεβρ. 2007)

Εικόνες 9 & 10: Άποψη του πλάτανου και της οργανωμένης πλατείας κατά τη θερινή περίοδο (Οκτ. 2006)

Εικόνα 11: Άποψη του πλάτανου και της πλατείας κατά τη διάρκεια του χειμώνα (Φεβρ. 2007)

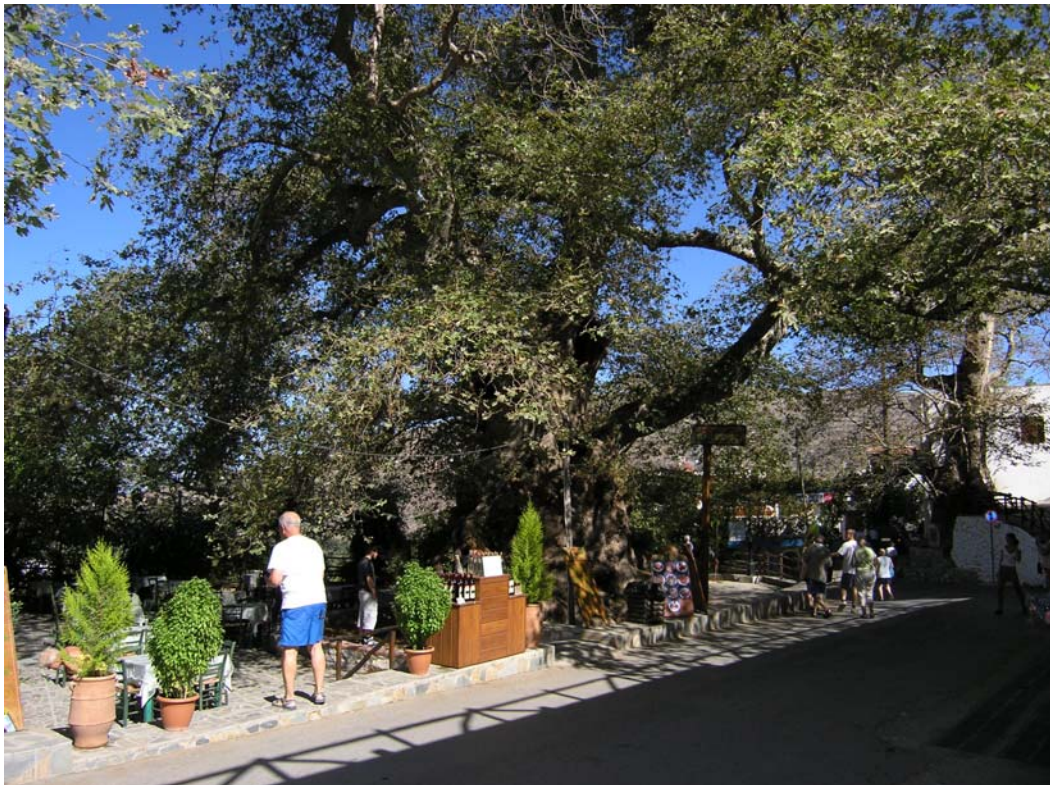
Εικόνα 12: Ο κορμός του δέντρου εντός της πλατείας

Εικόνα 13: Κορμός και πρωτεύοντες κλάδοι από το τμήμα του δρόμου νοτιοανατολικά

Εικόνα 14: Προστατευτική βαθμίδα, φωτισμός και καλωδιώσεις στην περιφέρεια του πλάτανου

Εικόνα 15: Η κόμη του πλάτανου σκιάζει όλη την έκταση της κεντρικής πλατείας (Οκτ. 2006)

Εικόνες 16 & 17: Το παραδοσιακό μνημείο των θολωτών δεξαμενών αποτελεί το ανατολικό άκρο της πλατείας του οικισμού (και όριο της ζώνης προστασίας του πλάτανου)

Εικόνες 18, 19 & 20: Λεπτομέρειες από τα καμαρωτά και τις γούρνες του παρακείμενου υδατικού μνημείου

Εικόνα 21: Άποψη τω θολωτών δεξαμενών όπισθεν του κορμού του πλάτανου από το χώρο της πλατείας

Εικόνα 22: Ένας μικρότερος πλάτανος βορειοανατολικά της πλατείας του οικισμού

* **Εικόνα 23:** Φωτογραφία του 1935 (πρωτότυπη και επεξεργασμένη-έγχρωμη) που απεικονίζει ντόπιους άντρες της εποχής να ποζάρουν καθήμενοι στον κορμό του πλάτανου

Ευχαριστούμε θερμά την κ. Γιούλη Ιεραπετριτάκη, η οποία μας παραχώρησε τις φωτογραφίες 23, 24 και 25 από το προσωπικό της αρχείο.

* **Εικόνα 24:** Φωτογραφία εποχής που απεικονίζει τα μέλη μιας οικογένειας να ποζάρουν μπροστά στον κορμό του πλάτανου

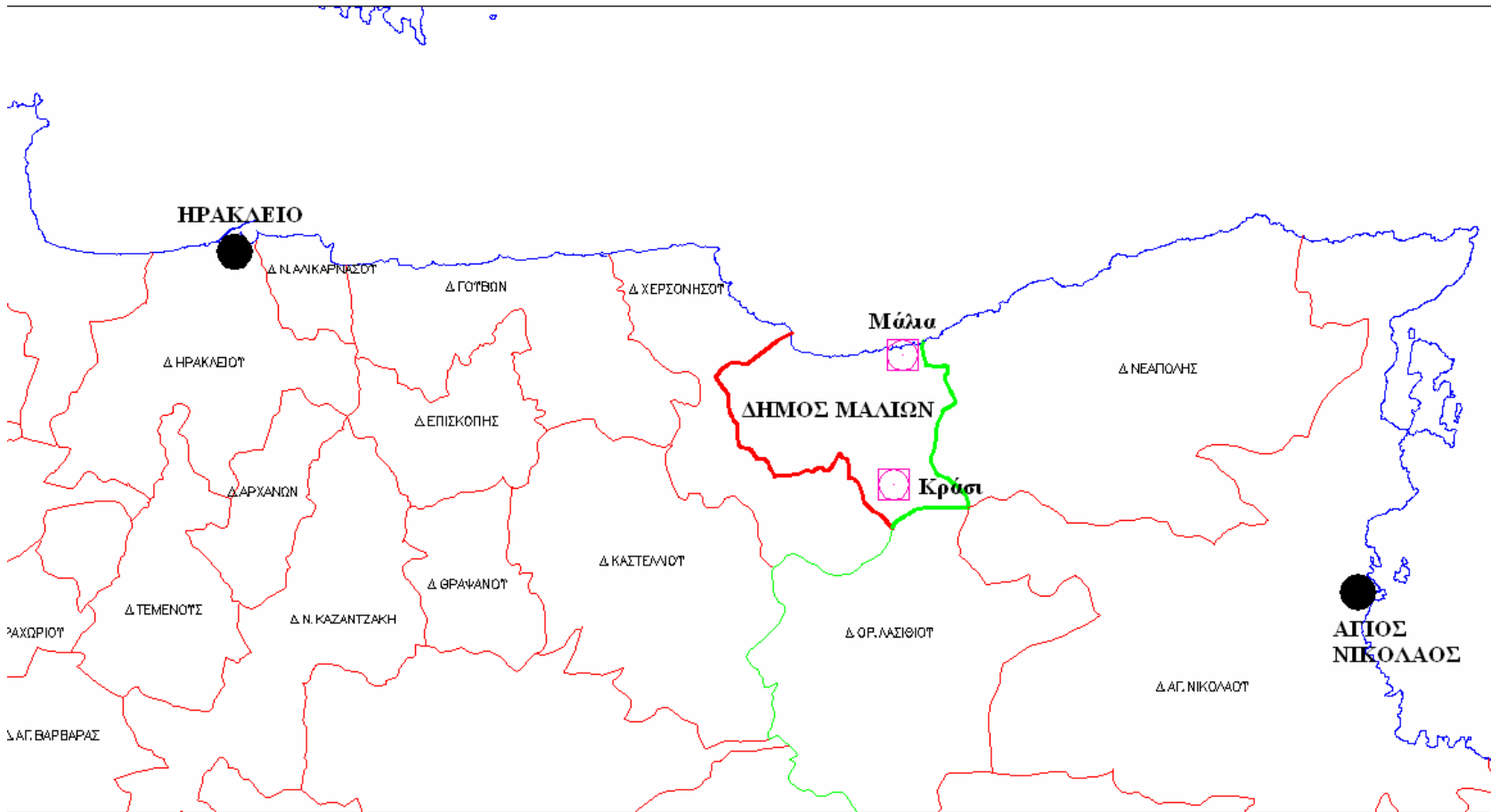

* **Εικόνα 25:** Φωτογραφία του 1972 που παρουσιάζει τμήμα της πλατείας του πλάτανου με επικάλυψη της επιφάνειας καθώς και της βάσης του δέντρου με τσιμέντο

5.3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

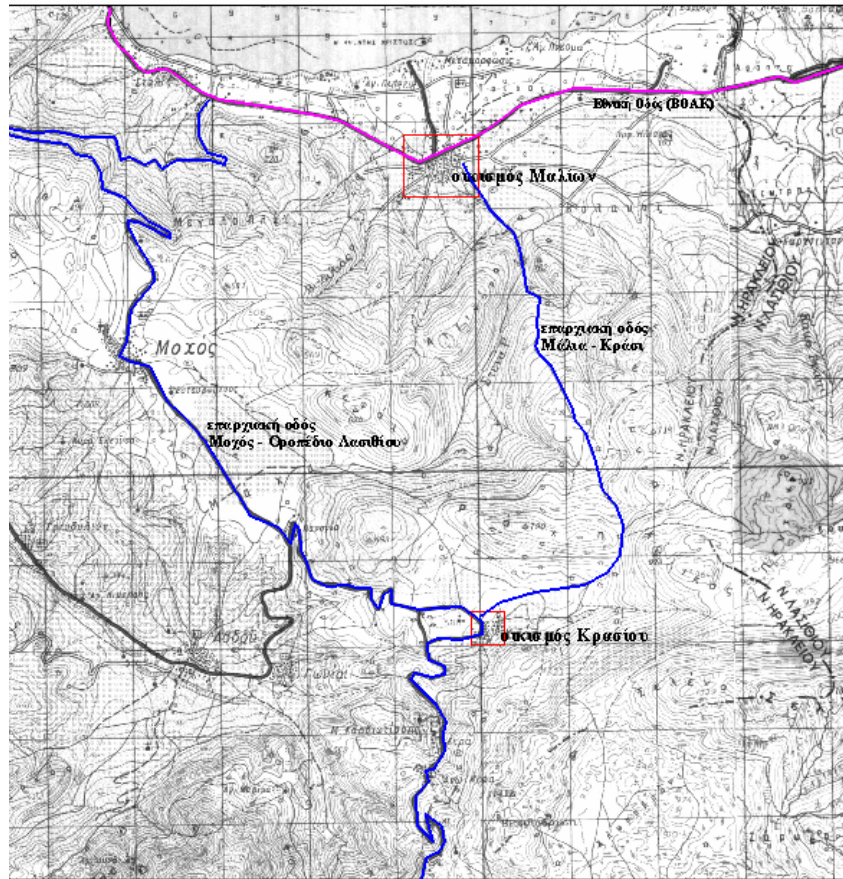
2. Χάρτες – Σχεδιαγράμματα

1. ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

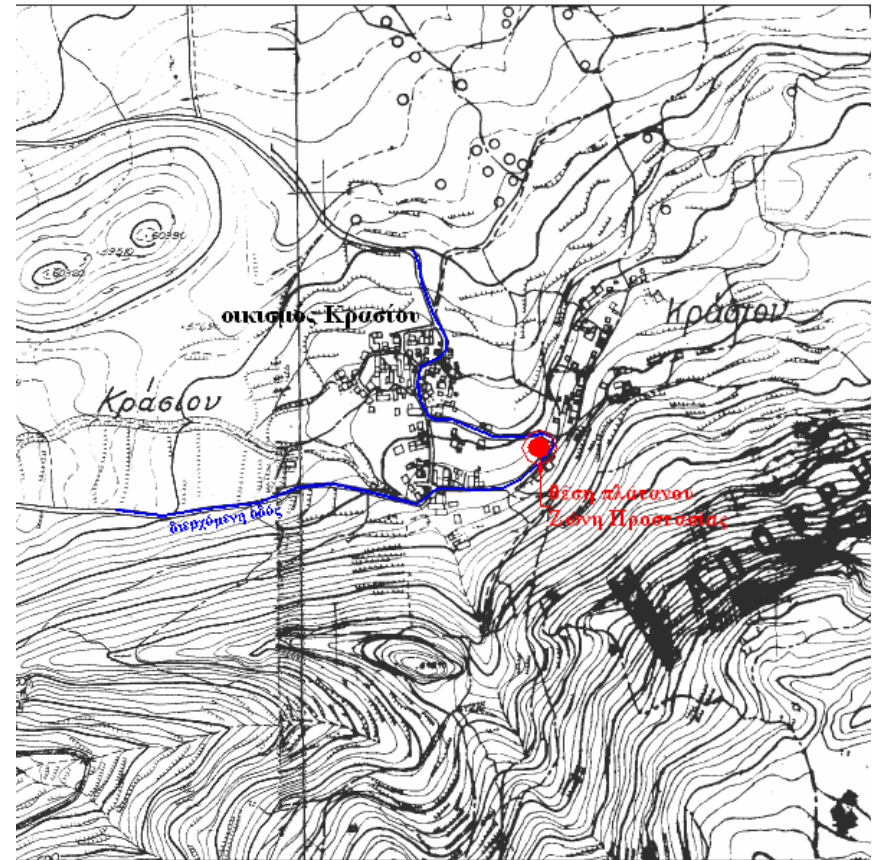
B
κλίμακα 1:50000

2. ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Β
κλίμακα 1:50000

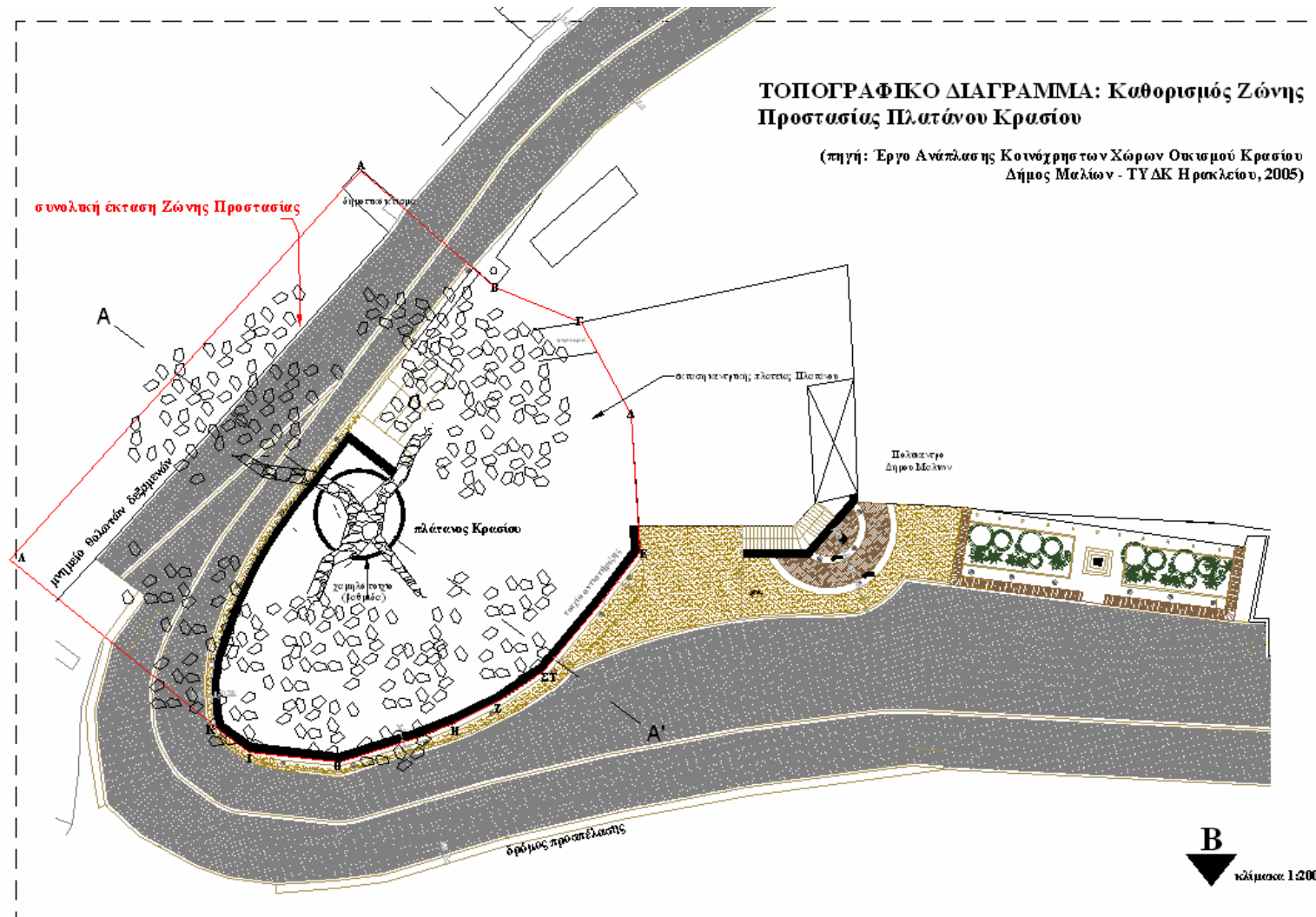
3. ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Β
κλίμακα 1:5000

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Καθορισμός Ζώνης Προστασίας Πλατάνου Κρασίου

(πηγή: Έργο Ανάπλασης Κοινόχρηστων Χώρων Οικισμού Κρασίου Δήμος Μισλίου - ΤΥΔΚ Ηρακλείου, 2005)

ΤΟΜΗ Α - Α' (σκαρίφημα)

